

Józef Makarczyk

OO. Franciszkanie w Iwieńcu

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 14/2, 117-128

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. JÓZEF MAKARCZYK OFMCONV

OO. FRANCISZKANIE W IWIEŃCU

Iwieniec to malowniczo położone miasteczko na skraju Puszczy Nalibockiej na Białorusi. Pomimo swego prowincjonalnego znaczenia posiada bujną i ciekawą przeszłość. W tych dziejach znaleźli się duchowi synowie św. Franciszka, którzy od 1702 r. osiedlili się w Iwieńcu i zapisali chlubne karty w historii miejscowości.

W przeszłości, która jest udokumentowana można stwierdzić, że w XVI w. Iwieniec należał do rodu Dowojno. Jeden z tego rodu, Jan Dowojno, w 1606 r. wybudował w miasteczku drewniany kościół pod wezwaniem Trójcy Świętej, była to świątynia parafialna. Takie informacje podaje inwentarz z 1912 r.¹ Natomiast w inwentarzu z 1783 r. Jan Dowojno Sołłohub, wojewoda brzeski, jawi się jako restaurator starego murowanego kościoła. Po nim kończy dzieło księżna z Radziwiłłów Sołłohubowa, generałowa artylerii Wielkiego Księstwa Litewskiego, jako kolatorka tego kościoła².

W XVII w. właścicielem Iwieńca zostaje Teodor Wańkowicz, który w 1702 r. funduje franciszkanom kościół i klasztor³.

Następni właściciele miasteczka – rodzina Sołłohubów, stają się fundatorami nowego kościoła parafialnego, gdyż stary drewniany spłonął w 1745 r.

Inwentarz z 1783 podaje, iż w parafii iwienieckiej jest *Żydów co nie miara*, mają nowo wybudowaną bożnicę lecz w czasie wizytacji dziekańskiej Żydzi nie okazali pisemnego pozwolenia na jej budowę, którego udzielał biskup wileński. Wiernych w parafii iwienieckiej grzebano na jednym cmentarzu parafial-

¹ Нацыянальны Гістарычны Архіў Беларусі [w dalszym ciągu НГАБ], фонд 1781, вопіс 26, справа 1498, ліст 26 і 2606, Візытацыя дзекана міньскага 20.07.1912 р.

² НГАБ, фонд 1781/27/226, 1 і 1.1 *Акта Візыты Generalney Dziekańскай з Dyspozycyi i woli Jaśnie Oświeconego Xsiażęcia Ignacego Jakuba Massalskiego. Biskupa Wileńskiego za procepem w Roku 1782 Miesiąca Febr. Dnia wydanym a w roku 1783 miesiąca Junij dnia przeze mnie Xsiażca Macieja Galińskiego proboszcza Chotchelskiego dziekana mińskiego w kościele parochialnym iwienieckim w mińskim i dekanacie mińskim zaczęty y expedyowany. A przeze mnie Ignacego Jankowskiego do tey wizyty użytego pisarza wiernie spisany y zkompendowany. 1783 Junii 10 dnia. Iwieniec nr 27.*

³ Mogła to być jedynie część miasteczka czy udział w ogólnym beneficjum lub jedynie plac w miasteczku, bo widzimy, że Sołłohubowie też tu mają swe dobra.

nym przy kościele Trójcy Świętej. W mieście dwa razy do roku były jarmarki, raz na uroczystość Trójcy Świętej i drugi raz na św. Michała Archanioła, jako drugiego patrona kościoła parafialnego⁴.

1. Kościół franciszkański

Fundatorem Braci Mniejszych Konwentualnych w Iwieńcu był Teodor Antoni Wańkowicz, stolnik i podstarosta województwa mińskiego. Dokument fundacyjny nosi datę 27 stycznia 1702 r. Fundusz przyznany i zaprzysiężony został dnia 19 listopada 1704 r. w Trybunale Głównym Wielkiego Księstwa Litewskiego. Pierwotnie kościół był drewniany, jako murowany stanął dopiero w 1740 r. i to za staraniem miejscowego gwardiana o. Anzelma Czechowicza. Budowę świątyni hojnie wspierał Jan Michał Sołłohub, podskarbi wielki litewski, który zmarł w 1748 r.⁵ Znaczący spraw zakonny i prowincji litewsko-białoruskiej o. Antoni Niewiarowski w swym dziele: *Dzieje Prowincji* tak zapisał: *1702 styczeń 8 konwokacja 2 w Mińsku pod przewodnictwem prowincjała Alexandra Nietupskiego: Ustawy, Fundusz Iwieniecki 1702 styczeń 27 od Teodora Wańkowicza stolnika i podstarosty mińskiego z folwarkiem Pokucie z 12 włók, 8 morgów, pretów 3,5 wioskami Janiewiczze i Korduny. Domów 22, mężczyzn 97 gruntu włók 20, morgów 20 nad rzeką Wołmą w 1812 spisowane. Klasztor i kościół drewniane. 1740 pod tytułem św. Antoniego Padewskiego z kolekty zebranej przez brata Anzelma Czechowicza kościół wymurowany. W 1778 r. i klasztor jedną linią od kościoła dwie zaś poboczne czyli jedną frontową wymurował o. Jan Zalewski, ojciec prowincji i gwardian iwieniecki w 1790 r. Gwardian pierwszy o. Antoni Paszkiewicz, ojciec wileński 1702, ostatni o. Benedykt Zaremba 1832⁶.*

Przypatrzmy się jak wyglądała świątynia z początku XIX wieku.

Wygląd zewnętrzny kościoła:

Kościół w kształcie figury krzyża łacińskiego, murowany, otynkowany i pobielony z trzema facjatami po bokach i nad prezbiterium, czwartą od frontu pomiędzy dwiema wieżami *gustem doskonałej architektury ozdobiony*. Pokryty gontami. Na jednej wieży duży dzwon, a drugi mały. W drugiej wieży sygnaturka. Główne wejście prowadzi drzwi duże podwójne, na zawiasach i krukach

⁴ НГАБ, Акта wizytacji diekańskiej, фонд 1781/27/226, 8.1

⁵ Archiwum OO. Franciszkanów w Krakowie, [w dalszym ciągu AFK], A. K a r w a c k i, *Litwa. Materiały do historii prowincji i konwentów OO. Franciszkanów*, t. 5, s. 31.

⁶ Vilniaus Universitetas, sygnatura F 3 – 291, Niewiarowski Antoni ks., *Dzieje Prowincji Zakonnej Litewskiej Franciszkanów, czyli Braci Mniejszych Konwentualów, w krotkiej treści zebrane od Nostania Prowincji za Rządu Kościołem Katolickim Rzymskim Innocentego XI Papież, Polską: Jana III Sobieskiego Króla. Zakonem Franciszkańskim Ministra Jenerała LXXV Antoniego Aversani* [24. IV. 1686 r. do 1835 r. z dodatkami późniejszymi], s. 13.

żelaznych z zaporą od środka drewnianą, w nich furtka oddzielnie otwierająca się. W kościele jest wszystkich 12 okien.

Wnętrze kościoła:

Posadzka marmurowa w prezbiterium i przez środek kościoła, pozostała z cegieł. Ławek dla wiernych stolarskiej roboty na zielono pomalowanych 16. Konfesjonatów 3 z kratkami po obu stronach. Od strony prezbiterium 2 konfesjonały z jednej strony do słuchania spowiedzi.

Ambona murowana po stronie Ewangelii z baldachimem murowanym nad nią, dookoła niej gipsowe figurki. Chór muzyczny murowany na nim 12 głosowy organ, pod chórem Grób Pański stolarskiej roboty na stałe tam usytuowany.

Opis ołtarzy:

Ołtarz wielki murowany oparty na czterech filarach okrągłych, pomiędzy którymi znajdują się figury świętych: Dawida, Joachima, Anny i Józefa Oblubieńca NMP. Nad filarami z gipsu wykonane aniołowie. Na mencie wielkiego ołtarza tabernakulum snycerskiej roboty otwierających się w koło w dwie strony znajduje się figura ukrzyżowania Pana Jezusa. Przy otwieraniu tabernakulum w jedną stronę można wyjąć puszkę z Najświętszym Sakramentem, natomiast w drugą stronę zrobić wystawienie Pana Jezusa w monstrancji. Tabernakulum na klucz się zamyka. Po bokach tabernakulum znajdują się dwie figury gipsowych klęczących cherubinów. Na tabernakulum krzyż cynowy, i dwa łożkowe lichtarze. W ołtarzu znajduje się duży obraz Niepokalanego Poczęcia NMP w koło głowy Niepokalanej 12 gwiazd srebrnych, pozłacanych, na obrazie nad głową dwaj aniołowie ze srebrnej blachy utrzymują koronę srebrną pozłacaną. Wokół obrazu są wota w ilości 8 i jeden medalik srebrny. W ołtarzu tym jest 6 dużych lichtarzy cynowych i mniejszych 4 i małych żelaznych też 4. Przy ścianie w prezbiterium chór zakonny.

Ołtarz – św. Ojca Franciszka murowany z mensą wsparty na fundamencie dwóch okrągłych filarów. W ołtarzu trzy obrazy: w środku duży obraz św. Franciszka w ramach drewnianych pozłacanych, nad nim obraz św. Józefa z Kupertynu, natomiast poniżej obrazu św. Franciszka, był obraz św. Józefa Oblubieńca NMP. Na ołtarzu 6 lichtarzy mosiężnych i 4 żelazne, przed ołtarzem dwa stopnie z marmuru.

Ołtarz – św. Antoniego Padewskiego znajduje się po prawej stronie świątyni, murowany z mensą na fundamencie dwóch filarów okrągłych wsparty. W ołtarzu trzy obrazy: w środku obraz duży św. Antoniego w ramach drewnianych pozłacanych, nad nim obraz św. Barbary, natomiast poniżej św. Antoniego obraz św. Marii Magdaleny. Przy tym ołtarzu różnych wotów 25. Na ołtarzu 6 lichtarzy mosiężnych i 2 żelazne, przed ołtarzem dwa stopnie z marmuru.

Ołtarz – Pana Jezusa Ukrzyżowanego po prawej stronie w kaplicy. W centralnym planie figura duża w drzewie. U dołu, u stóp Ukrzyżowanego figura z gipsu przedstawiająca klęczącą św. Marię Magdalenę całującą stopy Zbawiciela. Po bokach inne figury z gipsu. Na głowie Ukrzyżowanego korona cierniowa srebrna i pozłacana. Lichтары cynowych średnich 4 i małych żelaznych 2. Przed ołtarzem dwa stopnie drewniane.

Ołtarz Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej – po prawej stronie przy ścianie murowany. W ołtarzu obraz Matki Bożej w srebrnej szacie i pozłacany w ramach pozłacanych. W górnej kondygnacji umieszczony był obraz św. Bonawentury z Potency. Na ołtarzu mensy krzyż drewniany. Lichтары średnich 4 i małych lichтары 2 cynowe. Przed ołtarzem dwa stopnie drewniane.

Ołtarz św. Onufrego w kaplicy po lewej stronie murowany. W ołtarzu obraz św. Onufrego dużych rozmiarów. Na ołtarzu mensy krzyż drewniany z pasyjką mosiężną. Lichтары średnich cynowych 4. Przed ołtarzem dwa stopnie z cegły. Obok tego ołtarza umieszczone drzwi dla wchodzących z klasztoru do kościoła.

Przy ambonie znajdował się ołtarzyk procesyjny, na którym po jednej stronie był obraz z Maryją i Jezusem w srebrnych szatach, po drugiej stronie Pan Jezus Ukrzyżowany, przy nim klęczą po jednej stronie św. Franciszek, a po drugiej św. Antoni⁷.

Szpital przy kościele jest z fundacji Jaśnie Państwa Sołohubów podskarbach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Po śmierci rodziców syn ich Jerzy Sołohub, starosta ejszyski, zapisał na szpital 1600 zł polskich = 240 rubli srebrnych, za co postawiono budynek na szpital z drewna. Fundusz to 251 zł polskich = 37 rubli srebrnych 65 kopiejek.

W szpitalu było pięć osób. Mieszkańcy tego przytułku więcej utrzymywali się z klasztoru niż z jałmużny. W samym klasztorze mieszkało dwóch ubogich, będących na wikcie zakonników.

⁷ *Akt wizyty kościoła y klasztoru WW. OO. Franciszkanow Iwienieckich w guberni i powiecie mińskim sittuowanych oraz zabudowania folwarku funduszowego ze wszelkimi do onego należnościami tudzież summ, kapitałow, do nich procentow, intraty, wszystkich sprzęttow i ruchomości gospodarskich. Na mocy Ukazu Jego Imperatorskiey Mości z Rzymo – Katolickiego Duchownego Kollegium pod Datą 7 dnia Miesiąca Junii 1804 Roku za Nr 561 wyszłego. Przeze mnie niżey podpisanego odbyty w następujących Punktach. [Na końcu aktu] Takowy Akt Wizyty za Instrumentem J. W. Biskupa Mińskiego y Kawalera Dederko pod Nr 380 dnia 31 miesiąca Julii 1804 roku wydanym w Klasztorze Iwienieckim JJ. XX. Franciszkanów Iwienieckich expediowany ręką własną przy wyciśnionej pieczęci podpisuję. Dnia 17 miesiąca Nowembra 1804 roku x. Mikołay Brzozowski kanonik smoleński, wizytator. [W dalszym ciągu: Akta wizytacji z 1804 r.].*

2. Klasztor

Konwent franciszkański w Iwieńcu był murowany, piętrowy w kształcie litery T, jedną linią złączony z kościołem. Klasztor posiadał dach pokryty w części dachówką w części gontem.

Przy klasztorze był duży dom drewniany, na podmurowaniu i z altaną. Nad rzeczką Wołną browar stary, w browarze łaźnia z piecem z cegieł. Przy browarze stał stary chlew.

Ogród warzywny 1 morgowy w figurze kwadratu otoczony parkanem, sadzawka. Idąc z ogrodu po lewej stronie tuż przy wrotach nad ruczajem Muchawcem wozownia nowa, około niej stajnia nowa z drugą wozownią i stajnią gościnną pod jednym dachem. Był też i spichlerz i nowa lodownia oraz studnia z kołowrotem. Koni w stajni klasztornej było trzy.

Klasztor i kościół frontem do miasteczka otoczony był murem wysokim i dachówką pokrytym z dwoma bramami wjazdowymi. Koło pierwszej bramy baszta murowana, gontami kryta przy niej ogród i sadzawka aż do browaru otoczona drewnianym parkanem.

Do służby klasztornej należeli: szafarz, kucharz i kuchcik, furman i dwóch chłopców, palacz czyli stróż i dwóch starców na utrzymaniu klasztoru⁸.

3. Wspólnota klasztorna

Skład personalny wspólnoty iwienieckiej w różnych okresach dziejowych.

Konwent z 1774 r. przybliża tabela nr 1.

Tabela 1. Wspólnota klasztorna w 1774 r.⁹

Nr	Nazwa klasztoru i tytuł kościoła, duszpasterstwo.	Diecezja, województwo, powiat, państwo, odległość od większego miasta.	Kapłani	Klearycy	Bracia zakonni	Profesorowie	Kaznodzieje	Spowiednicy	Kapłani przy parafii	Kapłani dworscy
6.	Klasztor Ivenecensis posiadający kościół pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego, bez parafii.	Diecezja wileńska, województwo mińskie, odległość od miasta Mińsk 8 mil, Rzeczypospolita.	7	4	2	1	1	6	1	–

⁸ T a m ż e.

⁹ Archivio Segreto Vaticano, Arch. Nunz. Varsavia, *Status Prowincji Litewskiej, Białorusi, część Polesia, Podlasia, Mazowsza i Żmudzi. Zakon św. Franciszka Braci Mniejszych Konwentualnych. Roku Pańskiego 1774 miesiąca lutego. Na potrzeby Nuncjusza Apostolskiego w Warszawie*, vol. 120, f. 437.

Przy parafii Świętej Trójcy w Iwieńcu pracował jako wikariusz franciszkanin, który na zasadzie umowy ojca prowincjała z miejscowym proboszczem był tam wydelegowany, za co klasztor otrzymywał wynagrodzenie od proboszcza sumę w wysokości 200 zł rocznie i na ubranie dla księdza 100 zł. Tak było w 1783 r.¹⁰.

Skład konwentu iwienieckiego w 1804 r. był następujący:

1. o. Mateusz Porębski – gwardian, 54 lat, w Zakonie 29, w obowiązku swoim 19 lat

2. o. Jan Zaleski – ojciec prowincji, inwalida, 60 lat, w Zakonie 40 lat, w obowiązku swoim jako ojciec prowincji 15 lat

3. o. Joachim Grunak – doktor, 49 lat, w Zakonie 28 lat, w obowiązku swoim jako Lektor teologii moralnej 8 lat.

4. o. Antoni Zienkiewicz – spowiednik, lat 53, w Zakonie 23 lata, w obowiązku swoim 10 lat.

5. o. Rajmund Wojtkiewicz – wikariusz klasztoru, 35 lat, w Zakonie 8, w obowiązku swoim 2 lata.

6. o. Norbert Baranowski – kaznodzieja, 27 lat, w Zakonie 3 lata, w obowiązku swoim 2 lata.

7. o. Daniel Michałowski – zakrystian, 30 lat, w Zakonie 4 lata, w obowiązku swoim 2 lata.

8. o. Józef Samulewicz – student teologii moralnej, 25, w Zakonie 3, w obowiązku swoim 1 rok.

9. o. Dawid Niecikowski – poborca, student teologii moralnej, 60 lat, w Zakonie 20, w obowiązku swoim poborcy 1 rok.

10. o. Ambroży Bejnarowicz – ekonom, student teologii moralnej, 30 lat, w Zakonie 2 lata, w obowiązku studenta i ekonoma 1 rok.

11. kleryk Franciszek Huczynowicz – student teologii moralnej, 40 lat, w Zakonie 5 lat, w obowiązku uczenia się 4 rok

12. br. Gaspar Rudkowski – kanaparz, brat zakonny po profesji wieczystej, 70 lat, w Zakonie 45 lat, w obowiązku kanaparza 30 lat.

13. br. Feliks Łazarewicz – pod zakrystian, brat po ślubach wieczystych, 50 lat, w zakonie 20, w obowiązku swoim 11 lat¹¹.

Przy klasztorze mieszka kantor i organista na wikcie zakonników i pensji rocznej 9 rubli srebrnych.

Konwent w Iwieńcu w 1825 r.:

1. o. Kajetan Mirkowski, magister Zakonu, exprowincjał, gwardian.

2. o. Józef Borawski, bakałarz, kaznodzieja.

¹⁰ НГАБ, *Akta wizytacji dziekańskiej*, фонд 1781/27/226, 4.1

¹¹ *Akta wizytacji z 1804 r.*

3. o. Mateusz Porębski, ojciec klasztoru, spowiednik
4. o. Tomasz Lewkowicz
5. o. Korneli Żygo
6. br. Feliks Januskiewicz, konwers, nowicjusz¹².

Konwent w Iwieńcu w 1831 r.:

1. Moczulski Andrzej, przełożony klasztoru, syn konwentu Narwiliszki, ur. 25.08.1797, profesja 05.02.1818, święcenia 1820.
2. Sutkowski Kazimierz, bakałarz, syn konwentu Iwieniec, ur. 25.04.1778, profesja 14.04.1800, święcenia 1802.
3. Mackiewicz Fortunat, syn konwentu Mińsk, ur. 14.01.1798, profesja 10.10.1818, święcenia 21.10.1822.
4. Braunn Piotr, syn konwentu Wilno, ur. 23.06.1784, profesja 12.03.1800, święcenia 1806.
5. Zwinogrodzki Apolinary, syn konwentu Bar, kaznodzieja, ur. 1800, profesja 21.07.1820, święcenia 1827¹³.

Widzimy jak represje carskie robią swoje, polityka rusyfikacji dotknęła zakony. Już w 1825 roku na czele wspólnoty stoi przełożony, a nie gwardian. Klasztory tracą swój status domów uformowanych i przechodzą na nie uformowane. Świadczy o tym nazwa odnosząca się do przełożonego. W domach uformowanych nazywa się przełożonego gwardianem, a w domach, które utraciły taki status – prezydentem, czyli przełożonym. Braki personalne i obostrzenia prawne powodują starzenie się wspólnot i ich powolne wymieranie.

4. Uposażenie i zobowiązania

Folwark funduszowy Pokucie

Folwark Pokucie był nadany w czasie fundacji tj. w 1702 r. W nim budynek mieszkalny, piekarnia, lodownia, warzywnia, browar, wołownia, świniarnia, stodoła, suszarnia dla lnu, dwa kurniki, pszczelnik, syrnica, spichrz, stajnia, stajenka, owczarnia, stodoła wielka, stodoła mała, 4 stogi, kuźnia, młyn, dom młynarza, dom kowala, karczma.

¹² *Catalogus Patrum et Fratrum Provinciae Lithuanae utriusque Russae Ordinis Minorum S. P. Francisci Conventualium Anno Dni 1825 diebus Julii post convocationem Olkienicensem comparatus. Vilnae Typis Basilianis.*

¹³ *Directorium divini officii recitanti missarumque celebrandarum pro Ordine Fratrum Minorum S. P. Francisci Conventualium Anno Domini bissextili 1832. Provinciae SS. Casimiri et Antonii per Archi – diaec. Mohilevien. Ac Diaeceses Viln. Samogit. Luceor. Żytomir Camenec. et Minscensem extensae, juxta veterem styllum inserviens. Jussu A. R. P. M. Dominici Chrzanowski ministri provincialis editum. Vilnae. Typis Dioecesanis. Catalogus Patrum et Fratrum Provinciae Lithuaniae, Albae ac Rubrae Russiae Ordinis Minorum S. P. Francisci Conventualium Anno Dni 1831. diebus Octobris confectus [brak numeracji stron].*

Czeladź klasztorna składała się z: ekonomy, ochmistrzyni, trzech parobków, trzech dziewczyn, dwóch pastuchów, wdowy starej z synem, dwóch sierot i winnika. Wszyscy oni byli na utrzymaniu klasztornym¹⁴.

Sumy funduszowe:

1. suma fundacyjna lokowana u Jaśnie Pani Wańkowiczowej podczaszynej mińskiej w roku 1802 przez o. Joachima Niewiarowskiego ojca prowincji i gwardiana ulokowana jest u księżnej Radziwiłłowej w Annopolu na 7% z ewikcją na tychże dobrach. Suma kapitałowa 2001,6 rubli srebrnych, procent od nich 139,80 rubli.

2. W 24.03.1702 roku suma funduszowa za dekretem exdywizorskim taxatorskim na dobrach Samochwałowiczach u Michała z Kozielska Puzyny wojskiego rzeczyckiego ulokowana na 7% suma 609,30 rubli, procent od nich 42,62 rubli.

3. W 03.12.1702 roku suma funduszowa także za dekretem exdywizorskim taxatorskim hrabstwa iwienieckiego na zaścianku Pupkach w sumie 1200,30 rubli, trzech bojarów ma konwent tradowanych, od tej sumy więcej się procentu nie odbiera jak 18 rubli od daty wyżej wspomnianej.

4. W 19.03.1774 suma obligacyjna ulokowana przez o. Baltazara Klementowicza gwardiana u Wielmożnego Pana Poźniaka sędziego powiatu oszmiańskiego na 7% z ewikcją na dobrach Soły w sumie 504 rubli, procent od nich 35,20 rubli.

5. W 19.03.1703 suma obligacyjna ulokowana przez o. Daniela Mackiewicza gwardiana u Wielmożnego Pana Ignacego Janiszewskiego, byłego podstarosty mińskiego na 7% z ewikcją na dobrach Daniłowiczach w sumie 452 rubli, procent od nich 31,50 rubli.

6. Annuatty na szpital, za dekretem exdywizorskim taxatorskim hrabstwa iwienieckiego Jaśnie Wielmożnego Jerzego Sołłohuba starosty ejszyskiego sądzony na arendzie iwienieckiej procent 37,79 rubli¹⁵.

Obligacje wieczyste:

Co tydzień za Teodora Wańkowicza fundatora Mszy św. czytanych – 7.

Co tydzień za Władysława Wańkowicza z obligacji Mszy św. czytanych – 3.

Co tydzień za Teodora i Felicjanny Wańkowiczów z obligacji Mszy św. czytanych – 2.

Za fundatorów co tydzień: środa, piątek i sobota Kurs de Beata; we wtorek siqueris miracula do św. Antoniego i litanie śpiewaną do św. Antoniego; Godzinki o Niepokalanym Poczęciu NMP i godzinki w sobotę.

¹⁴ Akta wizytacji z 1804 r.

¹⁵ T a m ż e.

Co tydzień za Jana Bartoszewskiego za sumę legacyjną co piątek Litania do Pana Jezusa i Msza św. czytana przy ołtarzu Ukrzyżowanego.

Co miesiąc za Kazimierza Wojtkiewicza za sumę legacyjną Msza św. czytana¹⁶.

5. Kasata

Klasztor ukazem carskim z dnia 6/18 sierpnia 1832 r. został zniesiony w wyniku kasaty w Imperium Rosyjskim. W 1845 r. natomiast klasztor został zamieniony na koszary¹⁷. W Iwieńcu kościoły katolickie istniały do 1868 r. W wyniku rozporządzenia generała Timaszewa z dnia 28 listopada 1868 r. oba kościoły tj. parafialny pod wezwaniem Trójcy Świętej i klasztorny pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego zamknięto. W latach 1880-1885 kościoły iwienieckie zostały przekazane wiernym prawosławnym i w ten sposób zamienione na cerkwie z odpowiednią przebudową architektoniczną. Dobra ziemskie należące do tych kościołów i majątkami znalazły się również w rękach prawosławnych¹⁸.

6. Powrót franciszkanów do Iwieńca

W 1921 r. biskup Zygmunt Łoziński zaproponował franciszkanom objęcie całego Iwieńca z dwoma kościołami, jednak przedsięwzięcie nie doszło do skutku¹⁹.

Franciszkanie wrócili do Iwieńca dopiero 3 maja 1939 r. na zaproszenie biskupa Bukraby, ordynariusza w Pińsku. Pierwszym gwardianem i proboszczem w odzyskanym miejscu został o. Hilary Pracz, katechetami i wikariuszami byli ojcowie: Achilles Puchała i Celestyn Gacek, obowiązki kucharza i zakrystiana objął br. Wojciech Frankiewicz²⁰. Okres II wojny światowej był przeszkodą do podjęcia całkowitego przejęcia kompleksu kościelno – klasztornego i przeprowadzenie wymaganych napraw i remontów.

Okres II wojny światowej był jednak okresem posiewu krwi męczeńskiej franciszkanów. To dwaj kapłani należący do klasztoru w Iwieńcu oddali swe życie za wiarę i teraz cieszą się chwałą ołtarzy. Są nimi: bł. Achilles Puchała i bł. Herman Stępień. Okres 1939-1941 jest zawarty w Kronice Iwieńca pisanej przez o. Celestyna Gacka.

¹⁶ T a m ż e.

¹⁷ AFK, K a r w a c k i A., *Litwa. Materiały do historii prowincji i konwentów OO. Franciszkanów*, t. 5, s. 31.

¹⁸ НГАБ, фонд 1781, вопис 26, справа 1498, лист 26 i 2606, *Wizytacja dziekana mińskiego* 20.07.1912 r.

¹⁹ AFK, K a r w a c k i A., *Litwa. Materiały do historii prowincji i konwentów OO. Franciszkanów*, t. 5, s. 32.

²⁰ Wiadomości z Prowincji OO. Franciszkanów w Polsce, *Iwieniec*, rok IX, czerwiec 1939, nr 2 (33), s. 29-30.

Po długiej przerwie, w okresie zmian w Europie Wschodniej i rozpadu ZSRR, powstaniu Białorusi, zrodziła się możliwość powrotu do utraconych siedzib. W 1990 roku przybyli franciszkanie do Iwieńca na zaproszenia biskupa Tadeusza Kondrusiewicza. Byli to: o. Wiesław Głębocki, następnie o. Tomasz Lach, o. Roger Świdorski, o. Kajetan Rubin, który został pierwszym proboszczem przy kościele franciszkańskim. W kościele mieściła się fabryka części do traktorów, klasztor był zrujnowany. Remontem klasztoru i kościoła zajął się br. Władysław Sokołowski, odremontowano klasztor i kościół wewnątrz.

W czerwcu 2002 r. były obchody 300-lecia przybycia OO. Franciszkanów do Iwieńca. Uroczystości uświetnili liczni goście: biskup Antoni Dziemianko z Grodna, generał Zakonu o. Joachim Giermek, asystent generalny o. Jerzy Maculewicz, prowincjał o. Grzegorz Bartosik i wielu innych gości z Białorusi i z zagranicy. Z okazji 300 lecie franciszkanów w Iwieńcu ukazała się książka autorstwa o. Jerzego Simy OFMConv., ówczesnego proboszcza parafii św. Aleksego: „300 lecie franciszkanów w Iwieńcu”.

Obecnie przy klasztorze istnieje postulat OO. Franciszkanów, jako pierwszy dom formacyjny na Białorusi. Wspólnotę klasztorną tworzą:

1. o. Lech Bachanek – gwardian i proboszcz, dziekan iwieniecki
2. o. Grzegorz Kwiecień – proboszcz parafii św. Aleksego i magister postulatu
3. o. Jarosław Banasiak – proboszcz kościoła św. Jerzego w Pierszajach i kustosz sanktuarium bł. Achillesa i bł. Hermana.
4. o. Wiesław Głębocki – proboszcz kościoła w Kamieniu i Ciesnowej
5. o. Rafał Kwiatkowski – proboszcz parafii Ciesnowa.

W duszpasterstwie franciszkanom pomagają w charakterze katechetek siostry nazaretanki. Placówka minorycka w Iwieńcu znów tętni życiem. 300 lat pracy dla Boga w śladach św. Franciszka trwa. Ideę franciszkańską: *Pokój i Dobro* echo w Puszczy Nalibockiej niesie.

W ostatnich latach kościół staraniem miejscowego, niezmordowanego duszpasterza gwardiana i proboszcza, dziekana iwienieckiego, o. Lecha Bachanka, odzyskał swój dawny wygląd. W czasie prac remontowych został odkopany dzwon z wieży kościoła ukryty przed wojną, a dopiero w 2007 r. znaleziony. Napis na dzwonie głosi: „Dzwon ten w miejsce skonfiskowanych przez rząd zaborczy w czasie wielkiej wojny w roku 1917 został ulany w wolnej ojczyźnie w r. 1935 i poświęcony pamięci pierwszego Marszałka Polski ś. p. Józefa Piłsudskiego. Ufundowany przez oficerów, podoficerów i strzelców garnizonu Korpusu Ochrony Pogranicza w Iwieńcu”. To tak cenne znalezisko można podziwiać jeszcze na ziemi, w niedługim czasie ma być umieszczone na swym pierwotnym miejscu, na wieży kościoła. I jak dawniej wzywać wiernych na modlitwę.

Dodatek

Zakonnicy, którzy znaleźli w Iwieńcu wieczny odpoczynek:

1. o. Antoni Paszkiewicz, 06.05.1703
2. o. Rafał Niwiński, kaznodzieja, 16.04.1704
3. o. Bonifacy Wojszwiłło, 21.01.1710
4. o. Franciszek Tomaszewski, 30.09.1711
5. br. Stanisław Hryniewicz, 16.06.1720
6. o. Kazimierz Nacewicz, 03.03.1729
7. br. Józef Dotner, 28.11.1732
8. br. Franciszek Świdorski, 02.02.1733
9. o. Roch Borysewicz, 16.04.1745
10. o. Grzegorz Wyszyński, gwardian, 11.08.1746
11. o. Laurenty Łopieński, 30.04.1752
12. o. Tomasz Misiewicz, były prowincjał, 26.05.1760
13. o. Barnaba Buchowicki, 22.11.1762
14. o. Leon Koc, 29.05.1764
15. o. Jakub Chrościcki, 03.03.1769
16. o. Stefan Niwiński, ojciec prowincji, 28.06.1772
17. o. Franciszek Wołk, 24.11.1773
18. o. Tomasz Godebski, 03.08.1783
19. o. Benwenuty Dąbrowski, 07.07.1786
20. br. Kazimierz Ratyński, kleryk, 29.11.1786
21. o. Kajetan Puchalski, 17.10.1792
22. o. Benedykt Makowski, 04.09.1795
23. o. Bonawentura Zaleski, lektor teologii moralnej, 16.11.1797
24. o. Jan Zaleski, ojciec prowincji, 06.04.1805
25. br. Feliks Łazarewicz, 06.07.1806
26. o. Grzegorz Szymkowski, 20.06.1808
27. br. Gaspar Rutkowski, 25.03.1810
28. o. Józef Kizink, 01.03.1813
29. o. Fortunat Kamiński, 16.11.1813
30. o. Rajmund Ploplewicz, 29.05.1825
31. o. Kajetan Mirkowski, były prowincjał, gwardian, 08.12.1825
32. o. Mateusz Porębski, 21.07.1829
33. o. Tomasz Godlewski, 19.11.*²¹

* – nie można było ustalić roku.

²¹ Archiwum OO. Franciszkanów w Grodnie, *Księga zmarłych Prowincji Litewskiej 1686-1861*. [brak numeracji stron].

Отцы францижкане в Ивенце**Резюме**

Ивенец – городок на расстоянии 60 км от Минска, столицы Беларуси, имеет богатую историю. В этой истории достойные страницы записали отцы францижкане. Храм как и монастырь во время своего существования перестраивались и меняли хозяев. Первоначальный вид храма и община монастыря разных времён были указаны. В этой богатой истории францисканцев в Ивенце было много героизма в проповедовании Евангелия. Примером являются блаженные Ахиллес и Герман, которые отдали свою жизнь за других. С 1990 года опять в Ивенце слышно «Мир и Добро».